

Fırar, Çaydanlık, Katil Osman, Duvar gibi eserlerinde öykü haline getirmiştir.

Türk edebiyatında pek çok türde eser vermiş olmasına rağmen hikâyeci yönüyle tanınan Sabahattin Ali Ömer Seyfeddin, Refik Halit Karay, Kenan Hulûsi Koray ve Sadri Ertem, daha sonra Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir ve Samim Kocagöz nesliyle birlikte memleketçi edebiyatın kurucuları arasında yer almış, eski Türk edebiyatı ve halk edebiyatından yararlanma konusunda da oldukça açık görüşlü davranmıştır. Eserlerinde daha çok Maupassant'ın klasik hikâyeye yakın durmuştur. Sanatın realist olma zorunluluğundan söz etmiş, ancak sadece kuru bir yansıtma işi olarak kalmasına da karşı çıkmış, sanatın tek amacının insanları daha iyiye, daha güzele götürme, onlarda yükselme arzusunun uyandırma olduğunu savunmuştur.

Sabahattin Ali, Türk edebiyatına hikâyeleri ve romanlarıyla yeni bir soluk getirmiş, gözlem yeteneği ve derin birikimiyle Anadolu'yu ve Anadolu insanını başarılı bir şekilde anlatmıştır. Fikir hayatına Türkçülük'le başlamış, ancak Almanya'da iken yüzeyssel ve kaba hatlarıyla tanıma imkânı bulunduğu Marksist kültürün etkisinde kalarak eserlerini bu yönde vermiştir. Sıkıntılar ve derin ruh çalkantıları içinde geçen kısa hayatında çok defa siyasal yönü ağır basmıştır. Titizlikle yazdığı eserlerinde uygun sanat formlarını kullanıp kendini ifade etmeye çalışmış, sanatı bir hayat tarzı olarak benimsemiştir. Çarpık Batılılaşma ve aydın yabancılaşmasına karşı Anadolu insanının derin romantizmini ve yüksek değer duygusunu anlatan "Ses" Türk edebiyatının en güzel hikâyelerinden biridir. İlk romanı sayılan *Kuyucaklı Yusuf*'ta Anadolu gerçeğini eleştirel bir tarzda yansıtmış, *İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna*'da politik ve psikolojik sorunlara eğilmiştir.

Başlıca Kitapları. **Şiir:** *Dağlar ve Rüzgâr* (İstanbul 1934), *Bütün Şiirleri* (haz. Atilla Özkırımlı, İstanbul 1999). **Hikâye:** *Değirmen* (İstanbul 1935), *Kağrı* (İstanbul 1936), *Ses* (İstanbul 1937), *Yeni Dünya* (İstanbul 1943), *Sırça Köşk* (İstanbul 1947). **Roman:** *Kuyucaklı Yusuf* (İstanbul 1937), *İçimizdeki Şeytan* (İstanbul 1940), *Kürk Mantolu Madonna* (İstanbul 1943). **Tercüme:** Max Mimmereich, *Tarihçe Garip Vakalar* (Ankara 1936); Sophokles, *Antigone* (İstanbul 1941); Christian F. Hebbel, *Gyges ve Yüzüğü* (Ankara 1944). *Esisler* adlı oyunu tefrika olarak kalmıştır (*Varlık*, s. 70-76,

1 Haziran – 1 Eylül 1936). Dergilerde kalmış veya basılmamış yazıları *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* (haz. Hikmet Altınkaynak, İstanbul 1998), *Çakıcı'nın İlk Kurşunu* (haz. Nüket Esen v.dğr., İstanbul 2002) ve mektupları *İki Gözüm Ayşe* (haz. Ayşe Sıtkı – D. Akın, 2. bs., Ankara 1997) adlarıyla yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Gövsâ, *Türk Meşhurları*, s. 332; Mustafa Kutlu, *Sabahattin Ali*, İstanbul 1972; Melahat Togar, "Arkadaşım Sabahattin Ali", *Sabahattin Ali* (haz. Filiz Ali – Atilla Özkırımlı), İstanbul 1979, s. 60; Reşit Mazhar Ertüzün, *Sabahattin Ali Olayının Gerçeği*, İstanbul 1985, s. 13; Ramazan Korkmaz, *Sabahattin Ali: İnsan ve Eser*, İstanbul 1997, s. 17-75; "Sabahattin Ali", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, II, 702-706; Muzaffer Reşit, "Sabahattin Ali ile Bir Konuşma", *Varlık*, sy. 65, İstanbul 1936, s. 264; Cevdet Kudret, "Sabahattin Ali Konusunda Aydınlığa Doğru", a.e., sy. 672 (1966), s. 7; Berrin Taşan, "Sabahattin Ali Sinop'ta", *Soyut*, sy. 87, İstanbul 1976, s. 44-45.

RAMAZAN KORKMAZ

SABBÂN, Abdülkâdir

(عبدالقادر الصبّان)

Abdülkâdir b. Muhammed
b. Ahmed es-Sabbân
(1921-1999)

Yemenli edip ve tarihçi, kütüphane ve arşiv uzmanı.

Hadramut bölgesinde İngiliz manda yönetimine bağlı Kesîrî Sultanlığı'nın merkezi olan Sey'ün şehrinde doğdu. İlk öğreniminin ardından en-Nehdatü'l-ilmîyye Medresesi'nde tahsile başladı. Babasından ve diğer bazı hocalardan Arap dili ve edebiyatı, fıkıh, fıkıh usulü, hadis okudu. Daha sonra Gaylû Bâvezîr'de el-Ma'hedü'l-âil'de öğrenimini sürdürdü; gazetecilik ve muhabebe diplomalarını aldı. On üç yaşında iken şiir yazmaya başladı. 1937'de Şibâm'da Şer'î Yargı Meclisi'nde kâtip olarak görev aldı. Tarihe meraklı olduğundan Hadramut, Suudi Arabistan, Irak, Suriye, Mısır ve diğer Arap ülkeleri tarihiyle ilgili eserleri okumaya başladı. 1944'te Mükellâ'da resmî okullarda öğretmenlik görevine tayin edildi. 1957'de Sey'ün Belediye Meclisi başkanlığını üstlendi. Bir ara Suudi Arabistan'a gitti; 1964'te iş adamı Muhammed b. Lâdin'e sekreterlik yaptı. Ayrıca Suriye ve Mısır'da bulundu. Babasının ölümünden sonra Hicaz'dan dönerek önce Sey'ün'da küçük bir ticarethaneye, ardından arzuhalcilik (avukatlık) bürosu açtı. Bu sırada *Bahş fî mesâ'il-i'uhde* ve *ed-Delilü'l-fıkhî 'ale't-tarih* adlı el kitapla-

rını yazdı. 1974'te Sey'ün şehri hukuk ve malî işler müdür yardımcısına getirildi. 1978'de Sey'ün Kültür Müdürlüğü'nde araştırmacı olarak tarih yazımına başladı. 1979'da Yemen Antikite, Müzeler ve Yazmalar Genel Müdürlüğü Sey'ün Şubesi müdürlüğüne tayin edildi ve 1996 yılına kadar görevini sürdürdü. Bu sırada Sey'ün, Kesîrî Sarayı Arşivi'nde kayıtlı yaklaşık 10.000 belgenin katalogunu hazırladı (*Fihristü'l-vesâ'iki'l-haṭṭiyye*). 13 Ocak 1999 tarihinde Sey'ün'da vefat etti.

Erken dönemden itibaren girişimci kişiliğiyle ülkesinin tarih, kültür ve eğitimine katkı sağlayan Sabbân, Şibâm'da *el-Minber* (1937), Sey'ün'da *Zehretü's-şebâb* (1942) dergilerinin kurucuları arasında yer almış ve ikincisinin yayın müdürlüğünü üstlenmiş. 1938'de Sey'ün'da Nâdi's-şebâb adlı gençlik kulübünü kurmuş, Câmîatü savti'l-vatan adlı eğitim müessesesinin, Mükellâ'daki Medresetü's-şerc'in kurucularından olmuştur. Hadramut bölgesinde ziraatçılar için gece okulları açılmasına öncülük etmiş, edip ve şair Sâlih b. Ali el-Hâmid'in liderliğinde oluşturulan el-İttihâdü'l-vatanî adlı partinin Sey'ün sekreterliğine getirilmiştir (1946). Hadramut Ziraatçılar Cemiyeti (1949), Hadramut İşçileri Birliği (1963), Hadramut Ziraatçı ve İşçi Cemiyetleri Yüksek Kurulu, Sey'ün Basın Yayın Şirketi, Yemen Yazar ve Edebiyatçıları Birliği Sey'ün Şubesi kurucuları arasında yer almış, bunların birçoğunun başkanlığını yapmıştır. Islah yanlısı bir şair ve yazar olan Sabbân halkı ilerleme ve gelişme yönünde çalışmaya teşvik etmiş, kadınların toplum içindeki rolü üzerinde durmuştur. Hadramut'ta iki rakip sultanlık olarak hüküm süren Kesîrî ve Katîi aileleri arasında anlaşma sağlanarak bölgede birliğin kurulmasına çaba göstermiştir. Sabbân, Hadramut vilâyeti yönetim bürosu sekreterliğince Altın madalya (1984), Millet Meclisi Başkanlığı'nca Edebiyat ve Sanat nişanı (1988), üyesi olduğu Arap Tarihçileri Birliği genel sekreterliğince Arap Tarihçisi nişanı (1989), Amerika Birleşik Devletleri San'a Kültür Ateşeliği takdîrnamesi (1993), devlet başkanı Ali Abdullah Sâlih tarafından Edebiyat ve Sanat nişanı ile (1998) ödüllendirilmiştir.

Eserleri. Ansiklopedik birikime sahip velûd bir müellif olan Abdülkâdir es-Sabbân doksan civarında eser kaleme almıştır. Çoğu basılan eserlerinin başlıcaları şunlardır: *Rebî'u'l-Ömr* (şiir divanı, Sey'ün 1967), *Medînetü Şibâm fî sûtûr* (Sey'ün 1393/1973, 1981), *Lemḥa 'an ḥayâti'l-bâdiye* (Aden 1978; Mükellâ

2005), *‘Abdüşşamed Bâ Kesîr: Şâ‘iru Hâdramevt fi’l-ğarni’l-‘âşir el-hicrî* (Mükellâ 1979), *‘Âdât ve tekâlid bi’l-Ahğâf* (I, Mükellâ 1400/1980; II, *ez-Za‘ümü’l-‘ummâlî Hammûd Bâ Dâvî* adlı eseriyle birlikte, Sey‘ûn 1402/1982; Mükellâ 1404/1984), *el-Ağnâmü’l-hâlîde* (Sey‘ûn 1981, Mahfûz Bâ Haşvân ile birlikte), *Ziyârât ve ‘âdât: Ziyâretü nebiy-yillâh Hûd* (Sey‘ûn 1982; İng. trc. ve nşr., Linda Boxberger – Awad Abdelrahim Abu Hulayqa, *Visits and Customs: The Visit to the Tomb of the Prophet Hud*, Ardmore PA, 1998), *el-Fellâhûn ve ‘âdâtühümü’l-mihenîyye* (Sey‘ûn 1983), *eş-Şîru’s-şâ‘bî ma‘a’l-müzâri‘în* (Sey‘ûn 1984, 1987), *Fihristü’l-veşâ‘iki’l-hağhiyye: Kısmü’t-tevsîk* (I-III, Sey‘ûn 1404-1407/1984-1987), *Deilü’l-methafî’l-‘âdât ve’t-tekâlidî’s-şâ‘biyye bi-müdiriyyeti Sey‘ûn* (Sey‘ûn 1986), *Bahş fi mesâ‘ili’l-‘uhde* (baskı yeri yok, 1989); *Ma‘a İbni’l-Çayyim fi kitâbihi eţ-Şuruğu’l-hükmiyye fi’s-siyâseti’s-şer‘iyye* (baskı yeri yok, 1989), *el-Mahtûât ve’t-tevsîk bi’l-Merkezi’l-Yemenî li’l-ebhâsi’s-sekâfiyye ve’l-âşâr ve’l-metâhif bi-Sey‘ûn* (Sey‘ûn 1989), *San‘a ve ‘Aden* (Sey‘ûn 1990), *ed-Dân fi Hâdramevt* (Sey‘ûn 1991; Mükellâ 2004), *eş-Şîr lede’l-‘Arab* (Sey‘ûn 1993), *Ta‘rifât târihiyye ‘an vâdî Hâdramevt* (Sey‘ûn 2000), *el-Hareketü’l-edebîyye fi Hâdramevt* (Mükellâ 2001; İslâm öncesinden yazarın kendi zamanına kadar Hadramut bölgesindeki tanınmış edip ve şairlerin biyografileri çerçevesinde edebî hareketin gelişme seyri altı bölüm halinde ele alınmıştır), *Mûlahhînü elhânî’d-dân Sa‘îd Mübârek Merzûk* (Mükellâ 2004), *eş-Şîru’s-şâ‘bî fi Hâdramevt: Bahş ve tevsîk* (Mükellâ 2007). Ayrıca *Nüşû‘ü’l-hareketi’l-‘ummâlîyye ve te‘avvürühâ bi-vâdî Hâdramevt, Ehemmiyyetü’l-âşâr fi izâhi me‘âlimi’t-târîh*, *Mektebetü’l-Ahğâf li’l-mahtûât bi-Terîm*, *Devrü’l-edeb fi hareketi’l-fellâhîn bi-vâdî Hâdramevt*, *Medînetü’l-Mükellâ*, *el-Hivâr ve’l-kıssa fi’l-Çur‘ânî’l-Kerîm ve’s-şîri’l-‘Arabî*, *Çaşâ‘id fi’s-şîri’s-şâ‘bî*, *Min Revâfidi’l-müdevveneti’t-târîhiyyeti’l-Yemenîyye* (I-IV), *Şafahât min ruvvâdi’l-hareketi’l-edebîyyeti’l-Yemenîyye*, *Mütâla‘ât fi’l-edeb ve’t-târîh* (I-II), *el-Mesâcid fi medîneti Sey‘ûn*, *el-İbâziyye bi-Hâdramevt*, *el-Hicretü’l-Yemenîyye*, *eţ-Şîbbü’l-‘Arabî bi-Hâdramevt*, *el-Meşrû‘u’r-revî fi menâkıbi Benî ‘Alevî*, *et-Tercümân fi menâkıbi Âli’s-Şabbân*, *Vâkı‘ü Hâdramevt es-siyâsi* adlı eserleri vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

L. Boxberger, *On the Edge of Empire: Hadhramawt, Emigration and the Indian Ocean 1880s-1930s*, Albany 2002, s. XIII, 286-287; U. Freitag, *Indian Ocean Migrants and State Formation in Hadhramawt: Reforming the Homeland*, Leiden 2003, s. 31, 34, 60; Avaz M. Bâfatîm, “eş-Şabbân (‘Abdülkâdir Muhammed)”, *el-Mevsû‘atü’l-Yemenîyye*, San‘a 1423/2003, III, 1798-1799; M. Rodinov – H. Schönig, *The Hadramawt Documents, 1904-51: Family Life and Social Customs under the Last Sultans*, Beirut 2011, s. 3, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 23, 26, 30, 35, 77, 297, 306-307; Mikhail Rodinov, “The Labour Code of the Sultan Ali b. Mansûr al-Kathîrî, 1351/1932”, *Ar.S*, IV (1997), s. 196; Muhammed b. Hâvî Bâvezîr, “eş-Şabbân, ‘Abdülkâdir b. Muhammed”, *Mv.AU*, XVI, 210-212; “el-Üstâz ‘Abdülkâdir eş-Şabbân bi-aqlâmî mu‘âşirîh”, <http://www.mahaarat.com/?p=525> (13.03.2015); “‘Abdülkâdir eş-Şabbân”, *Mu‘cemü’l-Bâbi‘în li-şu‘arâ’i’l-‘Arabî’l-mu‘âşirîn*, http://www.almoajam.org/poet_details.php?id=4082 (13.03.2015).

▲ AHMET ÖZEL

SÂBİT DÂMOLLA

(bk. DÂMOLLA, Sâbit).

SABRA, Abdülhamîd İbrâhim

(عبدالحميد إبراهيم صبره)

(1924-2013)

Mısırlı İslâm bilim tarihçisi.

8 Haziran 1924’te Mısır’ın Tanta şehrinde doğdu. Felsefe öğrenimini İskenderiye Üniversitesi’nde tamamladı (1947). Burada Yûsuf Kerem ve Ebû’l-Alâ Affî gibi isimlerden ders aldı. Sonraki yıllarda sanat ve edebiyatta etkin rol oynayacak arkadaşları arasında edebiyat eleştirmeni, şair ve mütercim Muhammed Mustafa Bedevî, aktör Mahmûd Mürsî ve roman yazarı Edward el-Harrât gibi isimler yer alır. Öğrenimini tamamladıktan sonra 1950’de Mısır hükümetinin bursuyla İngiltere’ye gitti. XX. yüzyılın en önemli bilim felsefecilerinden Karl Popper yönetiminde Londra Üniversitesi’nde *Explanation, Hypothesis and Experiment; a Study of Methods of Research in Physics Illustrated by the Development of Optics in the Seventeenth Century* adlı teziyle doktorasını tamamladı (1955). Ardından Mısır’a dönerek İskenderiye Üniversitesi Felsefe Bölümü’nde ders vermeye başladı. 1962’de ilmi çalışmalarını sürdürmek üzere İngiltere’deki Warburg Enstitüsü’ne geçiş yaptı. 1972’de Harvard Üniversitesi Bilim Tarihi Bölümü’ne davet edildi ve 1996 yılında emekli oluncaya kadar oradaki öğretim üyeliğini sürdürdü. 2005 yılın-

da History of Science Society tarafından bu alandaki en prestijli ödüllerin başında gelen George Sarton Medal’a layık görüldü. Değerli çalışmalarından dolayı Küveyt Bilim Vakfı tarafından ödüllendirildi. 18 Aralık 2013 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Massachusetts eyaletine bağlı Lexington’da vefat etti.

Akademik hayatına erken modern dönem Avrupa optiğiyle başlayan Sabra doktora çalışmasını gözden geçirilmiş halini 1967’de *Theories of Light from Descartes to Newton* adıyla neşretmiştir. Bu alandaki araştırmaları günümüzde de takdir görmekle birlikte bilim tarihi alanındaki haklı ününü Ortaçağ İslâm bilim tarihine yöneldikten sonra yaptığı çalışmalarla kazanmıştır. Sabra, İslâm bilim tarihçiliğinin hem nicelik hem nitelik olarak gelişmesine katkıda bulunmuş, bilhassa İbnü’l-Heysem optiği üzerine yaptığı çalışmalar bu ismin hem İslâm hem Avrupa bilimi çevrelerinde önemini ortaya koymuştur. Optik alanında devrimci bir projenin ürünü olarak gördüğü İbnü’l-Heysem’in yedi kitaptan (makale) oluşan *Kitâbü’l-Menâzir*’ının ilk beş kitabının edisyon kritiğini ve ilk üç kitabın da tercüme ve şerhini neşretmiştir.

Onun İslâm bilim tarihinin diğer alanlarında yaptığı çalışmalar arasında İbn Sînâ’nın *eş-Şifâ’* adlı eserinde Öklid’in *Elementler*’ine dair bölümün edisyon kritiği, Nasîrüddîn-i Tûsî’nin Öklid’in *Elementler*’ine yazdığı *Tahrîru Öklîdis*’inde yer alan beşinci postulanın edisyon kritiği, İbnü’l-Heysem’in Batlamyus astronomisiyle ilgili eleştirilerini ortaya koyduğu *Mağâle fi’s-şükûk ‘alâ Batlamyus* adlı eserin Arapça metninin edisyon kritiği anılabilir. Bu son çalışması, İslâm coğrafyasının doğusunda Batlamyus astronomisine yapılan eleştiriler geleneğinin daha iyi anlaşılması açısından önemlidir. Bu önemi

Abdülhamîd İbrâhim Sabra

